

SZAKDOLGOZAT

Gömöri Barbara Anna

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Lótenyésztő, Lovassportszervező Agrármérnöki Bsc.

A MAGYAR ÉS A BELGA HIDEGVÉRŰ LÓFAJTÁK SAJÁTTELJESÍTMÉNY- VIZSGA RENDSZEREINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

Konzulens:	Dr. Gyovai Petra PhD Egyetemi docens
Készítette:	Gömöri Barbara Anna EI9RP2
Intézet/ Tanszék:	Állattenyésztési Tudományok Intézet/ Állatnemesítési Tanszék

Kaposvár 2025

Tartalom

1.Bevezetés	3
2.Szakirodalmi áttekintés	5
2.1 Általánosan a hidegvérű lovakról	5
2.2 Egyes fajtákról röviden	6
2.2.1 Magyar hidegvérű	6
2.2.2 A belga ardenneki igásló	9
2.3 Tenyésztő egyesületeik	12
2.3.1 Magyar Hidegvérű Lótenyésztő Országos Egyesület	12
2.3.2 l'Union des Eleveurs de Chevaux de Race Ardennaise (Ardenneki Hidegvérű Lótenyésztő Egyesület)	13
2.4 Tenyészcél	14
2.4.1 Magyar hidegvérű	14
2.4.2 Belga Hidegvérű	15
3.Saját vizsgálataim	16
3.1 Anyag és módszer	16
3.2 Tenyészcélok elemzése	16
3.3 Fajtastandard	17
3.3.1 Magyar hidegvérű	17
3.3.2 Belga hidegvérű	18
3.4 Sajátteljesítmény vizsga	20
3.4.1 Magyar hidegvérű sajátteljesítmény vizsga rendszereinek bemutatása	20
3.4.1.1 Testméretfelvétel.....	20
3.4.1.2 Küllemi bírálat.....	20
3.4.1.3 Mozdásbírálat	21
3.4.1.4 Készségvizsga.....	21
3.4.1.5 Kondíció vizsga	21
3.4.1.6 Viselkedés vizsgálat.....	21

3.4.1.7 Osztályba sorolás.....	22
3.4.2 Belga hidegvérű sajátjeljesítmény vizsgarendszerének bemutatása.....	23
3.4.2.1 Küllem és mozgás bírálat.....	23
3.4.2.2 Egyszerűsített temperamentum vizsgálat	23
3.4.2.3 Testméret és egyéb értékek felvétele.....	23
3.4.2.4 Felvezetés kézen.....	23
3.4.2.5 Általános tevékenységek.....	23
3.4.2.6 Munka kézen	23
3.4.2.7 Készségvizsga kézen.....	24
3.4.2.8 Felszerelt munka akadálypályán.....	24
3.4.2.9 Húzóvizsga.....	24
3.4.2.10 Hámos munka	24
3.5 Magyar és belga hidegvérű sajátjeljesítmény-vizsgarendszerének összehasonlító elemzése	25
3.6 Mérvonalak megoszlásának változása a magyar fajtában.....	28
4. Következtetések és javaslatok.....	33
5. Összefoglalás.....	35
6. Irodalomjegyzék	37

1.Bevezetés

A lótenyésztés az emberiség történetében mindig is kiemelkedő jelentőséggel bírt, hiszen a ló, mint háziállat számos területen, például a mezőgazdaságban, a közlekedésben, a hadászatban, valamint a sportban és a szabadidős tevékenységekben is alapvető szerepet játszott. A technológiai fejlődés és a gépesítés következtében a lovak gazdasági funkciója ugyan átalakult, de a tenyésztésük továbbra is fontos kulturális, genetikai és gazdasági értéket képvisel. Különösen igaz ez a munkalovak, azon belül is a hidegvérű fajták esetében, amelyek a mai napig megőrizték jelentőségüket a hagyományőrzésben, a természetvédelmi kezelésekben, valamint az erdőgazdálkodás és a mezőgazdaság területein.

A hidegvérű lófajták egyik legfontosabb jellemzője a nyugodt vérmérséklet, a nagy testtömeg és a kimagasló igavonó képesség. A modern tenyésztési célok azonban ma már nem csupán a fizikai erőre koncentrálnak, hanem egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a használati érték, a mozgáskultúra, a munkakedv és az általános alkalmasság együttes értékelésére is. E szemléletváltás tette szükségessé a különböző sajátteljesítmény-vizsgarendszerek kialakítását, amelyek lehetővé teszik a fajták egységes, objektív mércével történő összehasonlítását és szelekcióját.

A jelen szakdolgozat célja a magyar hidegvérű és a belga hidegvérű lófajta sajátteljesítmény-vizsgarendszereinek összehasonlító elemzése. E két fajta kiválasztása nem véletlenszerű: a belga hidegvérű ló történelmi és genetikai értelemben is meghatározó szerepet játszott a magyar hidegvérű kialakulásában. A 20. század elején a magyar lótenyésztés célja az volt, hogy egy olyan hidegvérű fajtát hozzon létre, amely alkalmas a hazai mezőgazdasági viszonyok között végzett nehéz munkára, ugyanakkor jól alkalmazkodik az ország klimatikus és takarmányozási feltételekhez. Ennek érdekében a tenyésztők több nyugat-európai hidegvérű fajtát – köztük a belga, ardenni és noriker lovakat – használtak fel a hazai állomány nemesítésére. A belga hidegvérű így a magyar hidegvérű egyik legjelentősebb alapító fajtájának tekinthető, amely genetikailag és fenotípusosan is erősen befolyásolta annak kialakulását.

E történelmi kapcsolat miatt különösen izgalmas és szakmailag indokolt a két fajta sajátteljesítmény-vizsgálatainak összevetése. A vizsgarendszerek célja ugyan közös – a tenyészérték pontosabb meghatározása és a legkiemelkedőbb egyedek szelekciója, de az alkalmazott módszerek, a vizsgafeladatok súlyozása, valamint a teljesítményértékelés gyakorlati lebonyolítása országonként és fajtánként eltérhet. A belgiumi és a magyar rendszer

közötti különbségek és hasonlóságok feltárása ezért nem csupán elméleti szempontból értékes, hanem gyakorlati következtetések levonását is lehetővé teszi a hazai tenyésztési program továbbfejlesztése érdekében.

A dolgozat célja egyrészt a két fajta vizsgarendszerének részletes ismertetése és elemzése, másrészt annak vizsgálata, hogy a történelmi rokonság ellenére milyen irányba fejlődtek ezek a rendszerek, illetve milyen mértékben tükrözik a mai tenyésztési célokat és igényeket. A kutatás hozzájárulhat ahhoz, hogy a magyar hidegvérű lótenyésztésben alkalmazott teljesítményvizsgálati módszerek tovább korszerűsödjenek, és a fajta hosszú távon is megőrizze genetikai értékeit, versenyképességét és kulturális jelentőségét

2.Szakirodalmi áttekintés

2.1 Általánosan a hidegvérű lovakról

A hidegvérű, mint kifejezés természetesen nem a lovak testhőmérsékletére utal, hanem sokkal inkább azok vérmérsékletére. Maga a hidegvérű, mint kifejezés a német „kaltblüter” szóból ered, melynek tükörfordítása lenne a mi hidegvérű szavunk. (http1)

Ezen típus kialakulása a mai napig kérdéses. Egyes régészek szerint a mai Belgium területére tehető, mások viszont úgy vélik, hogy az általános domesztikáció során alakult ki ez a típusú ló. Egy – egy az ókorban keletkezett rajzon is felfedezhetők, viszont nagyfokú elterjedése a lovagok korára tehető. Ekkor ugyanis a nehézlovasság előszeretettel használta hiszen testalkata lehetővé tette a nagyobb súlyok egyszerűbb mozgatását. (http2)

A nehézlovasság háttérbeszorulásával, visszaesésével áthelyezték ezeket a lovakat mezőgazdasági alkalmazásba. Szívesen fogták őket szekerek, kocsik elé, illetve különböző mezőgazdasági eszközök elé (például eke), de a szállításban és bányalovaknak is előszeretettel használták őket. (http2)

A hidegvérű lovak nem csak vérmérséklet tekintetében különböznek nagyon a melegvérűtől, de küllemük és testalkatuk is nagyon eltérő. Még magasság tekintetében annyira nem is különböznek, de a többi testméretet, ha megfigyeljük igen nagy eltéréseket fedezhetünk fel. Lábuk jellemzően rövid, ez viszont segít nekik a nagyobb erőt kifejteni. Mellkasuk széles, dongás, lapockájuk dőlt. A far barázdált, nagy terjedelmű, jól izmolt. A nyak illesztése magas, izmai elhúzódnak egészen rá a marra, ennek következtében az szinte láthatatlanná válik, teljesen egybeolvad a háttal. Patáik széles, nagy terjedelműek. (http3)

A szőrzetük jellemzően durvább, lábtónél látványosabb, kifejezőbb bokaszőrzet. Hosszúszőreikre jellemző, hogy nagyon dúsak, sokkal vastagabb szálúak, mint a melegvérű fajtacsoportok lovaié, valamint többnyire hullámos lefutásúak. (http3)

Mozgásuk lassabb, nem annyira látványos és rugalmas, nem olyan térélelő és könnyed. Lépéshosszuk jóval rövidebb. (http3)

2.2 Egyes fajtákról röviden

2.2.1 Magyar hidegvérű

A hidegvérű lófajta megjelenésének ideje a mai napig tisztázatlan és vitatott téma. Már a középkorban is kerültek be a Kárpát-medence területére ilyen és ehhez hasonló lovak feltehetőleg hadizsákmányként. (Mihók, 2017)

A fajta feltehetően a “nori” nevet viselő nehéz igásló fajtából eredeztethető vissza. Ez a fajta a rómaiaknál volt felelhető akkoriban Noricum nevű tartományban, ahol több típusa is elterjedt. A fajta hazánkban a XVI-XVII. században kezdett el terjedni, először leginkább a Nyugat-Dunántúlon, majd idővel feltehetően a sváb telepések által az ország egész területén. (Mihók, 2017)

A nori ló egy olyan fajta, melynek vérvonala a salzburgi érsek által spanyol vérral is nemesítve lett a XVII. század második felében. Ebből a fajtából eredeztethető a nálunk “pinkafői” néven elterjedt tájfajta, ami főleg Vas és Sopron megyékben volt elterjedt akkoriban. A fajta legfőbb jellemzői: 162-172 cm magas durvább csontozatú, nehéz burkolt fejjű, rövid izmos nyakú, hosszú, hajlott hátú, csapott farú, sokszor hibás lábállású, terült patájú, színe általában párdüctarka, deres, sárga és pej. (MHLOE, 2017)

Eközben az akkori Szlavónia területén elkezdtek tenyészteni egy a pinzgauhoz hasonló fajtát, mely kisebb és finomabb felépítésű volt az eredeti fajtához képest. Ennek a fajtának a tenyésztése a Mura és a Dráva környéki területeken kezdődött meg a környező településeken tartott nori lovak hatására. A fajta később a muraközi elnevezést kapta és viseli a mai napig. (MHLOE, 2017)

Az 1860-as években megfogalmazódott az emberekben, hogy a gazdaságnak szüksége lenne olyan lovakra melyeket haszonállatként tudnak hasznosítani és ennek megoldását abban lelték, ha fellendítik hazánkban a hidegvérű lovak tenyésztését. A fajta nagy népszerűségnek örvendett az egyes lóvásárokon, így nem volt kétséges, hogy tenyésztéséből csak haszon származhat. Nem melleleg ezeket a lovakat értékesíteni is elég jó áron tudták. A hazai kereskedelem mellett külföldi exportra is vásároltak hidegvérű lovakat, főleg olasz és német területekre kerültek ezen egyedek. (MHLOE, 2018b)

Bár mind a pinkafői, mind a muraközi nagy népszerűségnek örvendett elterjedésüket sajnos mégis sok tényező akadályozta, hiszen az állam a katonai használatra alkalmasabbnak vélt melegvérű lovak tenyésztését helyezte előtérbe. (Mihók, 2017) Akkor lendült be igazán a

tenyésztésük amikor az 1890 – es években törvénybe foglalták és kijelölték az egyes fajták tenyésztési területeit, viszont a törvény lehetővé tette azt, hogy zárt tenyésztésben az emberek olyan lovat tenyészthettek amelyet csak szerettek volna. Ezzel a változtatással indult be igazán a hidegvérű lovak tenyésztése és elterjedése. Ezek a tenyész körzetek a Dunántúl nyugati és déli területeit fedték le. (MHLOE, 2017)

Az I. világháború kezdetével a tenyésztés már a tömegesebb hidegvérűeket kezdte preferálni. Megnövekedett a belga-ardenni ménék száma, valamint bekerült néhány clydesdale egyed is. Ebből következik, hogy a nori típusú lovak száma lecsökkent a tenyésztésben. A háború előtt felvezetett ménék több mint feléről már el lehetett mondani, hogy saját tenyésztés, hiszen mind a Kisbéri Ménes saját tenyésztése voltak. (Mihók, 2017)

Az I világháború kezdetével véget ért az állami irányítású tenyésztésnek. Megszűnt a hidegvérű lovak tenyésztése és elkezdtek terjedni a mindenféle sodrott jellegű egyedek. A háború alatt a legtöbb lovat kirendelték a frontra és ott szolgáltak. (Mihók, 2017)

A fajta tenyésztésének egyik meghatározó pontja a II. világháború idejére tehető, amikor tudatosult az emberekben, hogy a hidegvérű lovak tenyésztése fellendítette a mezőgazdaságot és népszerű exportcikk is volt. (MHLOE, 2017)

Sajnálatos módon a háború alatt igencsak leromlott az állomány. Ennek következtében a Földművelésügyi Kormányzat súlyos lépéseket volt kénytelen tenni. Ezt úgy valósították meg, hogy elkezdtek selejtezni a fedezettésre alkalmatlan egyedeket. Felvásárolták a magántulajdonban lévő méneket és ezeket a visszaállított tenyész körzetekben helyezték el, ahol megkezdődött egy ellenőrzöttebb tenyésztési forma, ahol a fedezettetés ingyenes volt. (MHLOE, 2017)

A szelektálás után az állam összesen 400 tenyészménnel számolhatott. Ezen egyedek nagyrésze ismeretlen származású volt, viszont mindegyikben egységes fajtajeleget véltek felfedezni. (MHLOE, 2017)

„E fajtának nagy átütőerejéből és a csikónevelés okszerű módszereinek általánosításából mindinkább kialakult egy egységes, az ardenni típust magán viselő, de különleges céljainkat is megtestesítő és a magyar rög okozta szilárdságot is megőrző magyar hidegvérű fajta.” (MHLOE, 2017)

A második világháború után az állam a belga-ardenni vérvonallal próbálta regenerálni a háborúban igencsak megcsökkent nehéz igásló állományt. Valamint ezzel együtt célként

kitűzték az állomány egységesítését, mind örökítésben, mind megjelenésben és ezzel el is indult a tenyésztés a magyar fajta kialakulásának irányába. (Mihók, 2017)

Később az 1900-as évek közepe táján a ménállomány genetikai értékeinek javítása érdekében Német- és Franciaországból importáltak méneket és vonták be a tenyésztésbe. (MHLOE, 2017)

A XX. század közepére az állományban csak ismert apaságú egyedekkel lehetett találkozni. Az import méneknek köszönhetően az állomány egységesebbé vált és a lovakban erősödött az ardenni jelleg. (MHLOE, 2017)

Bevezették a törzskönyvezést a köztenyésztésű kancaállományoknál és bár eleinte itt is a többségük ismeretlen származással rendelkezett, a későbbiekben a csikóikat már bélyeggel tudták ellátni, hiszen a törzskönyvezésnek köszönhetően már nyilvántartásba kerültek egyedként és származás szerint is. (MHLOE, 2017)

1953-ban kihoztak egy törzskönyvezési szabályt, amely meghatározta pontosan milyennek kell lennie a magyar hidegvérű fajtának. (MHLOE, 2017)

Ebben a következőket határozták meg:

“Magyar hidegvérű

- *Marmagasság, övméret, szárkörméret. Marmagasság (bottal mérve): 148-158 cm. Az övméret legalább 120 %-a legyen a marmagasságnak. A szárkörméret kancáknál 3 éves kortól legalább 22 cm.*
Szín: deres, sárga, pej, fekete, ritkán tarka. Bőre vastag, szőrzete durvaszálú, dús, göndör sörény- és farokszőrökkel, bokáján és olykor a szár hátsó élén hosszabb szőrökkel.
- *Szervezet, testalakulás. Szervezete kissé puha: tömeges testű, vastag csontú, általában jól izmolt. Gyorsan fejlődik. Nyugodt, könnyen kezelhető, igen jóindulatú. A fej eléggé durva, élénk bennülő szem: egyenes, néha kissé ívelt orrhát, kevésbé tágulékony orrnyílás, széles homlok. A nyak rövid, izmos, egyenes, néha terhelt, középmagasan illesztett. A mar rövid, alacsony, izmos, a hát mérsékelten hajlott, hosszú. Széles gyakran lazakötésű ágyék, enyhén csapott széles, izmos, barázdált, néha túlnőtt far, alacsonyan tűzött farok. A szügy széles, a mellkas mély, dongás, gyakran rövid: a lapocka izmos, de rövid, meredek: a felkar jól izmolt, az alkar gyengébben izmolt. A lábtő és boka terjedelmes. A szár rövid, vastag: a csüd rövid, szabályos, vagy kissé meredek szögellésű. A pata sokszor terült és szarúanyaga laza. A felcomb (konc) jól izmolt: az alcomb általában gyengén izmolt: a csánk széles, vastag, de gyakran rövid: a szár és boka, a csüd és pata, mint az*

elülső végtagon. Lábállása: elöl olykor hátrahajlott, gyakran hegyfaltipró: hátul kard-, tehén-, és dongaállás gyakori. Mozgása: lépésben sokszor rövid, ügésben elég élénk, de kevésbé térnyerő.” (MHLOE, 2017)

Annak érdekében, hogy a kialakult helyzetet fenn tudják tartani az állam törzstenyészeteket alakított ki, ahol folytatódhatott a hidegvérű lovak, most már irányított tenyésztése. (MHLOE, 2017)

A Magyar Hidegvérű Lótenyésztő Országos Egyesület ekkor 800 kancát és 220 mén tart nyilván. (MHLOE, 2017)

2.2.2 A belga ardenneki igásló

Az ardenneki igavonó lovak Európa legősibb hidegvérű lovai. (UECRA, 2023)

A kutatások azt mutatják, hogy ennek a fajtának az őse már a Krisztus előtti időkben fellelhető volt, méghozzá Julius Caesar idejére. Amikor Caesar elérte Belgium területét, a nerviusiak ellen támadást indítottak a római lovasság ellen. Az ellen támadó lovasság lovai kis termetű, gyors és erős lovak voltak melyek egyesek szerint a mai ardenneki fajta ősei. (UECRA, 2023)

A következő jelentősebb történelmi esemény, amely alatt felbukkantak az ardenneki lovak a Keresztes hadjárat volt a 11. században. Amikor az 1099-es években a keresztes sereg elfoglalta Jeruzsálem területét, a sereget képző lovasság hátsói feltehetőleg szintén a mai ardenneki lovak ősi lehettek. Ekkor ezeket a lovakat már nem csak hátsó, hanem könnyű igáskén is használták főként teherhordásra. A keresztes hadjáratok során a keletről zsákmányként megszerzett és hazahozott lovak bekerülése is fellendülést hozott az ardenneki ló tenyésztésébe. (UECRA, 2023)

Az 1750-es években az orosz seregek megtámadták az akkor osztrák kézen lévő Belgiumot. Az ekkor híres osztrák lovasságot Vallon sárkányoknak nevezték. Ezek a lovasok akkor szintén ardenneki lovakon lovagoltak. (UECRA, 2023)

A Napóleon vezette 19. század eleji Franciaország Szinte az összes európai monarchiával háborúban állt. A lovasság akkor használt lóállománya igencsak lecsökkent ez idő alatt, így Napóleon úgy határozott, hogy igavonó lovakat is bevon a hadászatba, mind tűzészeti, mind szekér húzásra alkalmas igásló. Erejében és testfelépítésében is minden szempontból megfelelt az akkori elvárásoknak. Sokak szerint az ardenneki fajta volt az egyetlen, amely túlélte még a

berezinai csatát is. Az ellenfelek soraiból is felismerték a fajta hatékonyságát és az 1815-ös waterlooi csatában már a holland seregekben is fellelhetőek voltak a belga és ardenneki fajták. (UECRA, 2023)

A következő említésre méltó időszak az 1830-as évek, illetve az ekkor zajlott haeleni háború. Az itt felépített belga lovasságot, szinte már csak kizárólag dél-belga és ardenneki lovakkal töltötték fel. (UECRA, 2023)

Az 1800-as évek közepére alakult ki nagyjából a mai ardenneki fajta. Az akkori ardenneki fajtát elkezdték keresztezni flamant és percheron ménekkel. Az így kialakult fajta sokkal nehezebb és erősebb testfelépítésű, ugyanakkor mozgása rugalmas és energikus. (UECRA, 2023)

Az idővel viszont egyre nehezebbek lettek a tüzérségi eszközök és kezdtek megjelenni a motorizált eszközök. A 19. század közepére már csak 100-120 ló volt nagyjából a sereg használatában. A második világháború végére pedig szinte teljesen kikopott már a lovasság a harcászatból. (UECRA, 2023)

Bár eddig csak a harcászatban játszott szerepéről volt szó, de meg kell említeni a mezőgazdaságot is, hiszen itt is jelentős szerepe volt az ardenneki lovaknak. (UECRA, 2023)

Mivel sokkal hatékonyabb munkaeszköz volt, mint az ökrök, mert gyorsabb, erősebb és élénkebb volt, így ennek megfelelően az ára is elég magas volt. Az akkori időkben egy egyed ára nagyjából három - négyszerese volt egy tehén árának. Igen nagy értéknek számított, ha valaki a birtokában tarthatott ilyen lovakat. Ára ellenére majdnem minden 5-8 hektárra jutott egy ardenneki ló. A nagy földekkel rendelkező gazdag családok birtokában gyakran volt 30-40 munkaképes ló. (UECRA, 2023)

A 19. században az ipari forradalomban is nagy szerepet játszottak. Ezen idő alatt a kereskedelemben volt használva és szekeret, hintókat és egyéb ló vontatta járműveket húzattak velük. (UECRA, 2023)

A következő fordulópontot az első világháború hozta, ahol igencsak megritkult a fajta egyedszáma. (UECRA, 2023)

A háború után a gazdák hamar észbe kaptak, hogy fel kell ismét lendíteni a fajta tenyésztését és megkezdték a '30-as években akkor már "született szántónak" nyilvánított fajta tenyésztését. (UECRA, 2023)

Eddigre a fajta már elég elterjedt és népszerű lett világszerte és ménjei hozzájárultak többek között a Trait Comtois, a Trait Auxois és a Trait du Nord fajták kialakulásához. (UECRA, 2023)

Bár a gazdák a fegyverszünet után lóhiányban szenvedtek és tervezték is a tenyésztés újbóli elindítását, sajnos még ez sem növelte meg úgy az egyedszámot. Ezzel egyidejűleg terjedni kezdtek a motorizált mezőgazdasági eszközök, ezzel még inkább kiszorítva a lovakat mezőgazdasági jelentőségükből. (UECRA, 2023)

Mivel a fajta tenyésztéséhez semmilyen meghatározó terv nem volt, így az 1960-as évektől már elég számottevő csökkenésről van szó. (UECRA, 2023)

Az 1970-80-as években már a fajta megőrzését a húsipar felé fordították. Megváltoztatták a tenyésztési arculatot és a születendő csikók elsődleges szempontja a hízlalás lett. Elérték, hogy a fajta átlag súlya a 600 kg-ról a 800-ra emelkedje. Viszont ennek ellenére sem sikerült lépést tartani a húsipar igényeivel. (UECRA, 2023)

Ezzel párhuzamosan indult meg egy kezdeményezés, melynek célja, hogy visszaállítsák a fajta eredeti értékeit, mint munkaló. A kezdeményezést a Nemzeti Ménesbirtok támogatta és ennek keretében az ardenneki ló visszakapta a régi nevét és hírét. (UECRA, 2023)

A későbbiekben a fajtát elkezdték egy kicsit sportosabb munkalovak, valamint a hobbilovaknak megfelelő vonalak felé mozdítani. Ezeket a változásokat a nemzeti ménések mind támogatták. Valamint elindult az igavonó lovak védelmét szolgáló új törekvések. (UECRA, 2023)

Napjainkban érdemes megemlíteni, hogy igen nagy exportja van az ardenneki lovaknak, ahol a húsipar igen közkedvelt egyedei. (UECRA, 2023)

A próbálások ellenére a 21. század elején igen jelentős számban csökkent a fajta egyedszáma. Mára viszont már csak igen enyhe csökkenés tapasztalható és a jelek szerint a jövőben ez ki fog egyenlítődni. (UECRA, 2023)

2.3 Tenyésztő egyesületeik

2.3.1 Magyar Hidegvérű Lótenyésztő Országos Egyesület

A társadalmi változásokkal együtt 1989-ben jelentős változások történtek a lótenyésztésben is. Az állami szervezés megszűnésével a tenyésztők kaptak a lehetőségen és fajta tenyészeteket kezdtek kialakítani. (MHLOE, 2019)

A Magyar Hidegvérű Lótenyésztő Országos Egyesület 1989 decemberében alakult meg Kaposváron. Az egyesület székhelye Keszthely lett. Bár maga az egyesület ekkor lett megalapítva, nyilvántartásba csak később 1990-ben került a Zala megyei bíróságon 435/1990 számon. (MHLOE, 2019)

A megalakult egyesület az 1954-ben kialakult és hivatalosan is elismert magyar fajta tenyésztését folytatta. A kezdetekor 57 nyilvántartott kanca és nagyjából 290 állami tulajdonban lévő lóval rendelkezett az egyesület. Ezekkel a lovakkal kezdték újra szervezni a fajta tenyésztését. Ekkor az egyesületi tagok száma 32 fő volt. (MHLOE, 2019)

Körülbelül 20 év múlva az egyesület tagsága 302 főre gyarapodott, és itt a nyilvántartott kancák száma már elérte a 690 egyedet. A tenyésztési engedéllyel rendelkező mének tulajdonlásának szerkezete megváltozott, így ebben az időben nagyjából 143 mén számlálhattunk állami tulajdonban, és további 107 mén volt magánkézben. (MHLOE, 2019)

1995-ben a Földművelésügyi Minisztérium az egyesületet típustól függetlenül tenyésztőszervezetként ismerte el, és egyidejűleg megerősítette a magyar hidegvérű ló fajtaelismerését. Ez a hivatalos elismerés feljogosította az egyesületet a fajta fenntartására, a tenyésztési program és szabályzat elkészítésére, szakmai- és területi tevékenységek végzésére, valamint a törzskönyvi szabályzat végrehajtására. (MHLOE, 2019)

Végül, a magyarországi őshonos lófajták hivatalos elismerésére 2009-ben került sor.

Az évek múlásával a nyilvántartott egyedszám igencsak megnövekedett. 2021-re már közel 600 csikó és több mint 1100 fedezett kanca szerepelt a nyilvántartásban. Harminc év alatt az egyesület segítségével a kisebb szövetségek és magán tenyésztők is megerősödtek, ország szerte elterjedt a magyar hidegvérű fajta. (MHLOE, 2019)

Az egyesület céljai közé tartozik a törzskönyvezett állomány növelése, a hidegvérű fajta tenyésztők egyesítése és ezen szervezetek összefogása. Fontos feladata a fajta fenntartása és tovább nemesítése, valamint a fajta használati értékének megőrzése. (MHLOE, 2019)

A fajtamegőrzés mellett figyelmet fordítanak arra is, hogy támogassák a genetikai örökség fenntartását vagy éppen, hogy segítsenek a kiaknázatlan piaci résekre, illetve, hogy milyen új használati területeken helyezkedhetne még el a fajta. Előfordulhatnak ritka genotípusok a fajtán belül, melyek felismerése és megőrzése igen fontos. (MHLOE, 2019)

Az állomány pótlása, a törzskönyvezés, a szelekció kidolgozása mind az egyesület feladatai közé tartozik. (MHLOE, 2019)

2.3.2 l'Union des Eleveurs de Chevaux de Race Ardennaise (Ardenneki Hidegvérű Lótenyésztő Egyesület)

Az 1920-as években Kelet - Franciaországban kezdték meg az addig létező tenyésztő egyesületeket és szövetkezeteket egyesíteni. Ez a mai "Grand Est" régió 10 megyéjének területén központosult. (UECRA, 2023)

A 20-as évekre eléggé elterjedtek a tenyésztő kiállítások Kelet - Franciaország területén. Az egyesülés utáni egyik legemlékezetesebb az 1928-ban rendezett tenyész szemle melynek helyszíne a Charleville Mézières régiója volt, ahol felsorakozott az összes akkor jelentős tenyésztő. A szemlék helyszíne azóta Vittel lett, valamint most már nem csak felvonultatják a tenyésztők a lovaikat, hanem itt zajlik a jövőben elfogadott tenyésztő ménék bírálata is. (UECRA, 2023)

Komolyabban kezdetek foglalkozni a fajta tenyésztésének pontos meghatározásával, valamint elkezdtek a fajtát Franciaország több területén is honosítani. Ebben az időszakban hozta létre az ANR-t (Association Nationale de Race) a Mezőgazdasági Minisztérium. (UECRA, 2023)

1989-ben született meg az l'Union des Eleveurs de Chevaux de Race Ardennaise (UECRA). Alapítója Guy Lacroix, aki a Fédération de l'Est elnöke volt akkoriban és aki az UECRA-val párhuzamosan megalapította a Syndicats d'éleveurs de chevaux de trait de l'Est de la France az az a Franciaország keleti részén élő patások szövetkezetét. (UECRA, 2023)

Ettől kezdődően a szövetség évről évre egyre erősödött és a jelentősége is megnövekedett, mint nemzeti fajtaszövetség. 2018-ben került jóváhagyásra és azóta számít hivatalos tenyésztőszövetkezetnek. Napjainkban az UECRA 250 taggal rendelkezik. (UECRA, 2023)

Az UECRA fő tevékenysége hasonlóan a MHLOE - hez a fajta népszerűsítés és a tenyésztők, tulajdonosok támogatása a meghatározott tenyésztési programon belül. (UECRA, 2023)

A tevékenységek közé tartozik, többek között, hogy igyekeznek pontosan nyilvántartani a tagok számát, a nekik ítélt támogatásokat és minden azokkal kapcsolatos fontos ügyeket. Fontos a külfölddel való folyamatos kapcsolattartás, hiszen ez nagyban hozzájárul a fajta népszerűsítéséhez, illetve ennek érdekében szokták rendezni minden évben Vittelben a Nemzeti Fajtaversenyt. Ez a verseny nem csak a népszerűsítés szempontjából fontos, mivel itt bírálják és döntenek el, hogy melyik lesznek azok a mén, amiket hivatalosan is bevesznek a tenyésztésbe. Igyekeznek a fajtát nem csak, mint haszonállat népszerűsíteni, hanem a húspiacon is terjeszteni. Az UECRA tevékenységi körébe benne van még az állatok nyilvántartása és a tenyésztési program feügyelete, a Törzskönyvi Bizottság határozatainak teljesítése és a teljesítés biztosítása. Mindezek mellett a szövetség védi a tagjainak általános és konkrét érdekeit is. (UECRA, 2023)

Az UECRA egyesület teljesen önkéntes alapon működik, a szervezet egy alkalmazottal sem rendelkezik. (UECRA, 2023)

2.4 Tenyészcél

2.4.1 Magyar hidegvérű

A fajta megmaradása mellett fontos a genetikai alapok stabilizálása, valamint a használati és tartási jelentőségének fenntartása. Ezek mellett figyelmet kell fordítani a fajta tulajdonságainak javítására, illetve, hogy a sokféle felhasználási körre való igényt is ki tudja elégíteni. (MHLOE, 2018b)

A fajta fenntartásához szükséges ménvonalak helyzete elég aggasztó. Alapvetően a fajta megőrzéséhez elegendő lenne a 14 ménvonal, amivel rendelkeznek, viszont sajnos ebből a 14-ből 8 vérvonal kevesebb, mint 7 egyeddel rendelkeznek. Két ménvonal állapota igen veszélyes helyzetben van, ugyanis a Belga-22 ménvonal összesen 2 tenyész egyeddel rendelkezik, míg a Péterhida-1 mindössze csak 1 mént tart számon. (MHLOE, 2018b)

A kancaállományok családokba helyezéséhez molekuláris genetikai vizsgálatokat alkalmaznak. Alapvetően a cél a genetikai alapok megszilárdítása, de emellett fontos a fajta genetikai változatosságának növelése is. A most meglévő génszerkezet szerencsére lehetővé teszi ezt. Az elsődleges értékmérő tulajdonságok, mint a súlygyarapodás, igavonó képesség és izmoltság fenntartása is igen fontos szempont. (MHLOE, 2018b)

2.4.2 Belga Hidegvérű

Alapvető két cél a fajta megőrzése és javítása. A fajta megőrzéséhez fontos a genetikai sokféleség megléte, melyet oly módon biztosít a tenyésztés, hogy “nem” Ardenneis-típusú vért kevernek a fajtába. Ezt azonban csak és kizárólag szigorúan ellenőrzött kereteken belül lehet megtenni, mivel a cseppvér keresztezési partnert engedélyeztetni kell és korlátozzák a használat mértékét is. (UECRA, 2023)

A fajta javítása alatt a tenyésztésbe bevett kancák és ménék fajtastandardjének javítását kell érteni. Emellett folyamatos a küzdelem a nyiroködémával, ami egy gyakori betegsége ennek a fajtának. (UECRA, 2023)

A szövetség a cél eléréséhez az SFET (Société Française des Équidés de Travail) által elfogadott teljesítmény-ellenőrzési rendszer alapján jár el. A tenyésztő egyesület évente több versenyt és szemlét is szervez, ahol bírálják a lovakat és az ott kapott pontok alapján kerülnek be a tenyésztésbe. (UECRA, 2023)

3.Saját vizsgálataim

3.1 Anyag és módszer

A kutatásaim kiterjedtek a két fajta tenyészcéljaira, valamint a fajta sztenderdek is össze fogom hasonlítani. Mivel a magyar hidegvérű tenyészcéljai között kiemelt jelentősége van a fajtaalapító ménvonalaknak, így kutatásaim során arra is ki fogok térni.

A vizsgálatokhoz több forrást is segítségül vettem, de a legfőbb forrásaim mégis a 2018-as magyar hidegvérű lófajta, valamint a 2023-ban kiadott belga hidegvérű lófajta tenyésztési szabályzatai voltak. Ezek mellett segítettek a kutatást az MHLOE oldalán fellelhető adatok is. A belga fajtáról sajnos sokkal kevesebb nyilvános adat állt rendelkezésre.

A két lófajta összehasonlításához különböző táblázatokat és grafikonokat készítettem a Microsoft Excel segítségével.

3.2 Tenyészcélok elemzése

Minden fajta esetében fontos a tenyészcélok meghatározása, hiszen ez ad iránymutatást a tenyésztői feladatok során. Emellett segít abban, hogy a populáció megmaradjon, valamint, hogy a fontos mén és kanca családokat fent tudjuk tartani. Segít abban, hogy a fajta bizonyos keretek között, az aktuális igényeket kielégítve változzon.

A feljebb említetteket röviden ismételve, tehát...

A magyar hidegvérű tenyészcélja, hogy egy olyan lófajtát tenyészessenek, ami a modern kor igényeit teljes mértékben kielégíti. Szeretnék, hogy a fajta ugyan annyira használható legyen mezőgazdasági, erdészeti munkákra, mint akár hobbi vagy terápiás lovaglás céljából. Ezek mellett természetesen kiemelten fontos cél a fajta genetikai diverzitásának, valamint a fontos kancacsaládok és mén vonalak fenntartása.

A belga adrenni fajtánál szintén fontos szerepe van a fajta megőrzésének és javításának. Itt is ügyelnek arra, hogy a belga hidegvérű több ponton is megállja a helyét. Amíg a magyar hidegvérű inkább a gazdasági életben van jelen, addig a belga leginkább a húspiacon terjedt el, viszont az egyre növekvő igény miatt igyekeznek a fajta tenyésztését úgy alakítani, hogy a hobbi céloknak is megfeleljen.

1. táblázat A magyar és a belga hidegvérű lovak tenyészcéljainak összehasonlítása

(Forrás: saját szerkesztés (MHLOE,2018b; UECRA,2023 alapján))

<i>Tenyészcél</i>	<i>Magyar hidegvérű</i>	<i>Belga hidegvérű</i>
Értékmérő tulajdonságok megőrzése és javítása	✓	✓
Fajtaalapító vonalak őrzése	✓	✓
Modern igényeket kielégítő tenyésztés	✓	✓
Alkalmasság mezőgazdaságra, erdészetre	✓	✓
Alkalmasság hobbi, szabadidős tevékenységre	✓	✓
Jelen van a húspiacon	✓ (termelőkéesség javítása)	✓

3.3 Fajtastandard

3.3.1 Magyar hidegvérű

A magyar hidegvérűre jellemző a masszív, zömök testfelépítés, terjedelmes és enyhén fedett ízület, erős fejlett izomzat, erős csontozat, valamint vastag bőr. A hosszú szőrei dúsak, gyakran hullámosak. Bokaszőre szintén dús, szőrzete durvaszálú.

A legelterjedtebb színek a pej, fekete, sárga, szürke és a deres. Jegyeket szinte csak a sárga lovakon lehet felfedezni, mind a fejükön, mind a lábukon, más színnél nagyon ritka ez a jelenség. Napjainkban a mosott sörényű sárga egyedek a legnépszerűbbek és gyakran fordulnak elő szemléken is.

A magyar hidegvérű a középmagas kategóriába tartozik. A hivatalosan elfogadott marmagasságuk 150-175 cm. Az övméretnek a marmagasság 120%-nak kell minimum lennie, a szárkörméret pedig a hároméves egyedeknél kanca esetében minimum 23 cm, ménéknél pedig minimum 24 cm kell, hogy legyen.

Mozgása lépésben általában térélelő, de előfordulnak rövid és gyors léptű egyedek is. Ügetésük élénk, lendületes.

Feje arányos a testéhez, általában enyhén burkolt és kissé durva, homloka nagy, széles. Fülei mozgékonyak, szemei középnyagok, kifejező tekintet. Középmagasan illesztett nyaka,

középhosszú, enyhén ívelt és jól izmolt. Jellemzően kicsi vagy középmagas, jól izmolt és rövid marjuk van. Szügye jól izmolt, széles. Mellkasuk általában mély és jól dongázott.

Lapockája jól izmolt, de előfordul a meredek és rövid lapocka is. A csüd rövid és gyakran kissé meredek. A paták a testtömeggel arányosak, lehet terült és hegyes szögű, de lehet meredek is. A fajta lábállásában az egyetlen gyakori hiba a hátsó lábak kardossága, de ezen felül nagyrészt szabályos.

Középhosszú vagy hosszú hát, mely széles, jól izmolt és gyakran előremélyedt. Ágyéka széles, jól izmolt, de néha laza kötésű. Fara középhosszú, széles és lejtős, ritkán láthatunk enyhén csapott vagy túlnőtt fart is. Fontos, hogy mindig jól izmolt és enyhén barázdált legyen. Alacsonyan tűzött és mozgékony farok jellemzi.

3.3.2 Belga hidegvérű

A belga hidegvérű testfelépítésére jellemző, hogy négyzetes alakú. Ez azt jelenti, hogy általában a mar és a csüd között mért távolság megegyezik a vállcsúcs és az ülőgumó közötti távolsággal. A négyzetes felépítés miatt az egyedekre a zömök, alacsony testalkat jellemző. A mének megengedett marmagassága 154 és 166 cm között van, míg a kancáké 152 és 164 cm között. Mind a két esetben van egy 3 cm-es tűréshatár, hogy még elfogadják az egyedeket hivatalosan a tenyésztésbe, de csak abban az esetben, ha az adott ló testfelépítése teljesen arányos és harmonikus.

A fajta jellemző színi a sárga, a pej több árnyalata és a vasszürke. A fekete és a nyári fekete is megtűrt színek, de nem is jellemző és nem is annyira kedvelt. Ezen felül bármely más szín ki van zárva a tenyésztésből.

Feje a testéhez mérten aránytalanul kicsi. Szemgödre enyhén kiugró, szeme nagy, tekintete kifejező. Homloka széles és lapos. Fülei kicsik és előrefelé hegyesednek. Orrlyuka széles, tágra nyíló.

Szügye széles és mély, "talajhoz közeli". Háta meglehetősen rövid, de széles és jól izmolt. Ágyéka erős, jól izmolt. Széles, jól izmolt far és comb. Nyaka rövid, enyhén ívelt és izmos.

Lábállásuk általában szabályos. Ízületei terjedelmesek és szárazok. Gyakori gond a fajtánál a nyirokódéma. Ezt próbálják kerülni, az ilyen egyedeket kizárni és megoldást találni, hogy

minél kisebb arányban jelenjen meg a tenyésztésben. Mozgása tértölelő, energikus és rugalmas.

Az alábbi táblázattal szeretném jobban szemléltetni a két fajta küllemi hasonlóságait, illetve az eltéréseket.

2. táblázat Magyar és belga hidegvérű küllemi összehasonlítása

(forrás: saját szerkesztés (MLHOE, 2018b; UECRA,2023 alapján))

	Magyar hidegvérű	Belga hidegvérű
Testfelépítés	Közepes testméret, masszív, jól fejlett izomzat	Négyzetes, zömök
Marmagasság	150-175 cm, kanca: min.150cm, mén: min.158cm	Kancák: 152-164 cm Mének: 154-166 cm
Szárkőrméret	Kancák: 23 cm, mének: 24 cm	Nincs róla információ
Fej	Arányos, széles homlok, közepes szemek	Kicsi fej, széles homlok, nagy szem
Nyak	Középhosszú, jól izmolt, enyhén ívelt	Rövid, enyhén ívelt, izmos
Mar, hát, far	Rövid, alacsony mar, széles szügy, középhosszú hát, széles far	Széles szügy, rövid hát, széles far
Végtagok	Erőteljes ízületek, paták arányosak	Terjedelmes ízületek, száraz lábak
Bőr és szőrzet	Vastag bőr, durva szőrzet, dús bokaszőr	Nincs róla információ
Szín	Pej, fekete, sárga, szürke, deres	Pej, sárga, vasszürke
Mozgás	Élénk, tértölelő, lendületes	Tértölelő, energikus, rugalmas

1. kép Hobol – 123 Rudi magyar hidegvérű fedezőmén (forrás: MHLOE, 2025)

2. kép N°34 Judas de la Couronne belga hidegvérű fedezőmén (Forrás: Studbook du Cheval de Trait Ardennais, 2024)

3.4 Sajátteljesítmény vizsga

A sajáteljesítmény vizsga az egyik legfontosabb eleme a szelekciónak. Biztosítja, hogy a fajtastandardnak és a tenyészcélnak megfelelő egyedek kerülhessenek csak be a tenyésztésbe. Emellett ez a vizsga biztosítja, hogy olyan egyedek kerüljenek be, melyek segítségével javítható a fajta populációja, hiszen vizsgálják a megfelelő munkakészséget és képességeket is.

3.4.1 Magyar hidegvérű sajáteljesítmény vizsga rendszereinek bemutatása

3.4.1.1 Testméretfelvétel

A testméretfelvétel a ló magasságának, szárkörméretének és övméretének mérését értjük. A marmagasságot bottal és szalaggal is mérik, viszont az övméretet és a szárkörméretet csak szalaggal mérik. A testméretekből már egyből kiderül, hogy az egyed megfelel-e a fajtastandardnak. Azok a lovak, amelyek vizsgálatára 4 éves kor előtt kerül sor ezeket a testéreket újra kell mérni, ha betöltötték a négyet, hiszen az ő méreteik még változhatnak.

3.4.1.2 Küllemi bírálat

A küllemi bírálat során több különböző szempontot vesznek figyelembe, melyek alapján a lovakat pontozzák. Annak tudatában, hogy olyan ló nem létezik, amely tökéletes felépítéssel és mozgással rendelkezik, a bírók a tenyésztés és a használat szempontjából pontoznak. Egy az alább feltüntetett táblázatban lesz majd látható az egyes részekre kapható maximális pontszám, illetve, hogy mennyiben tér el ez a vizsgálat a belga hidegvérűnél.

3.4.1.3 Mozdásbírálat

A mozgásbírálat során a lovakat felvezetik lépésben és ügetésben. Ebben a két jármódban pontozzák a mozgás rugalmasságát, térnyerését és szabályosságát. Az ezekre kapható pontok nullától hatig terjednek. Minél magasabb pontszámot kap egy ló annál jobb mozgással rendelkezik.

3.4.1.4 Készségvizsga

A készségvizsga igazából a tényleges teljesítmény vizsga (sokszor rövidítve jelenik meg: STV). A készségvizsga három részből áll: lépésmunka, ügetésmunka és indítási próba. A ménnek számára minden rész kötelező, de a kancáknak ez csak az Elit minősítéshez kell és nem áll másból, mint egy fogatban történő indítási készségpróbából. Akkor teljesítik sikeresen a vizsgát és kerülhetnek be a tenyésztésbe, ha minimum 15 pontot kap az egyed.

Az első rész a lépésmunka, mely során a lónak 19 perc alatt egy 2 km-es szakaszt kell megtenni szekérbe fogva 1000 kg terheléssel. Utána következik az ügető munka, ahol szintén egy 2 km-es szakaszt kell megtenni egy sík földúton, viszont itt már hajtókocsiba vannak fogva a lovak és 800 kg terheléssel 9 perc alatt kell tudni teljesíteni ezt a részt. A lépés- és ügetőmunka pontozása szinte azonos. Szintidőn belüli teljesítés esetén mind a két feladat 5-5 pontot ér. Azon felül pedig minden megkezdett 10. másodperc egy pont levonást von maga után. Három vagy több pont vesztese esetén a vizsga sikertelennek minősül.

A vizsga harmadik része az indítási próba, amit szintén egy földes úton kell végezni. Itt a ló egy fatalpú szán elé van fogva és úgy hajtják vagy vezetik kézen. Ez a próba három körből áll. Mindegyik körben egy 25 méteres szakaszon lépésben húzás a feladat körönkénti terhelés növeléssel. A pontozásnál a nyugodt hámba dőlést, az egyenes vonalú indítást és az egyenletes lépésben való húzást figyelik meg. Minden kör 5 pontot ér.

3.4.1.5 Kondíció vizsga

A kondíció vizsga pulzus számolást takar az ügető munka után 20 és 60 perccel. Az ekkor kapott értékeket a nyugalmi állapotban mért értékkel kell összehasonlítani. A pontozás itt is 0-5 pont között történik.

3.4.1.6 Viselkedés vizsgálat

A ménnek esetében a vizsgálat alatt további öt szempontot is figyelnek: általános viselkedés és karakter, viselkedés a küllemi bírálat alatt, viselkedés a fogatba be- és kifogás alatt, viselkedés az istállóban, munkakészség és kezelhetőség, ezen pontok mindegyike 0-10 pontot ér.

3.4.1.7 Osztályba sorolás

Ez mind a mének, mind a kancák esetében a küllemi és a mozgás bírálat eredménye alapján történik. A mének esetében sokkal szigorúbbak a feltételek ahhoz, hogy magasabb szintre léphessenek. A mének esetében a készségvizsga eredménye is sokszor számít, de a kancák esetében erre csak az Elit minősítéshez van szükség. Viszont van példa arra is, hogy egy egyed a pontszámától eltérően lép feljebb a minősítési listán. Ilyen eset lehet például, ha egy kanca utódainak 50%-a magasabb osztályba lesz sorolva, mint a kanca, akkor a kancát feljebb léptetik egy osztállyal. Ez a mének esetében is hasonlóan néz ki, ha egy mén küllemi összpontszáma 86 felett van és kimagaslóan jó örökítő, akkor Szuper-elit minősítést kaphat a Tenyésztői Bizottságtól. Ellenben, viszont, ha egy kanca nem éri el a II. vagy a III. osztályhoz kiszabott minimum küllemi pontszámot, abban az esetben a kanca csak a mellék törzskönyvbe kerülhet bejegyzésre.

3. táblázat Mének és kancák törzskönyvi osztályba sorolásának ponthatárai a magyar hidegvérű fajtában

(forrás: MHLOE, 2018b)

MÉNEK OSZTÁLYBA SOROLÁSA				KANCÁK OSZTÁLYBA SOROLÁSA			
Osztály	Küllemi pont (tól-ig)	Mozgás pont (min.)	SVT pont (min.)	Osztály	Küllemi pont (tól-ig)	Mozgás pont (min.)	SVT pont (min.)
II/III.	-	-	-	II/III.	78 - 80,5	18	-
II.	81 - 83,5	18	15	II.	81 - 83,5	18	-
I/II.	84 - 86,5	22	18	I/II.	84 - 86,5	22	-
I.	87 - 90,5	25	21	I.	87 - 90,5	22	-
ELIT	91-től	28	24	ELIT	91-től	25	15

3.4.2 Belga hidegvérű sajtátteljesítmény vizsgarendszerének bemutatása

3.4.2.1 Küllem és mozgás bírálat

Ez a vizsgálat az 1,2 és 3 éves mének és kancák számára is kötelező, valamint a 4 éves vagy idősebb egyedeknek is részt kell venni ilyen fajta felülvizsgálatokon. A bemutató kézen zajlik, fel kell vezetni a lovat lépésben és ügetésben és két bíró értékeli a lovakat 5 szempont alapján. Minden pont 20 pontot ér és minél közelebb van az egyed a fajtastandardhoz annál több pontot ítélnék neki.

3.4.2.2 Egyszerűsített temperamentum vizsgálat

Ez az egy éves mének és kancák vizsgája, ahol a lovak vérmérsékletét és temperamentumát vizsgálják a későbbi ilyen vizsga egyszerűbb formájában. A vizsga részfeladatai a következők: végig lehessen simogatni a lovat teste minden felületén; ismeretlen helyen karámban mit csinál, elvezetés idegen tárgy mellett; ismeretlen talajon való közlekedés (pl.: víz); hirtelenségteszt (pl.: esernyőnyitás)

3.4.2.3 Testméret és egyéb értékek felvétele

2-4 éves mének és kancák mérése. 26 szempont alapján 32 mérést végeznek és ezeket mind egy képzett bíró pontozza 0-10-es skálán.

3.4.2.4 Felvezetés kézen

Lépésben, ügetésben és álljban bírálják el a 3 éves méneket és kancákat 10 szempont alapján. A bírók mindegyik szempontot egy 20-ig terjedő skálán értékelnek.

3.4.2.5 Általános tevékenységek

A 2 éves és annál idősebb egyedeknek a vizsgája, ahol különböző hétköznapi dolgokat kell gond nélkül, nyugodtan teljesíteni. Ezek a nem mások, mint: lószállító utánfutóra vagy kamionra való felvezetés és levétel; köthetőség, akkor is, ha a gazdája kilép látóteréből; farával lépjen el, hogy az oldalához oda lehessen menni; felvehető és pucolható legyen mind a négy lába; nyergelhető és kantározható legyen, lábvédőket elviselje; vezethető legyen (15m-es szakaszon előre és hátra is).

3.4.2.6 Munka kézen

2 éves és idősebb lovak vizsgája. Egy programot kell lesétálni a lovakkal kézen. A program a pálya bal oldalán indul, ahol egyenesen meg kell tenni a baloldali hosszú falat, majd 10 másodperce meg kell nyugodtan állni. Ezután egy 10m átmérőjű kör bal kézen. Ezt egy átló

követi, melynek közepén két kapu között kell áthaladni. Ezt követi egy 10m átmérőjű kör jobb kézen, majd szlalom 5 rúd között melyek 5 méterre vannak egymástól. Végezetül pedig egy 25m-es egyenes vonal, állj és köszönés.

3.4.2.7 Készségvizsga kézen

3 és annál idősebb kancák és mének vizsgálja. A vizsga a következő készségfeladatokat tartalmazza: kapunk való átkelés; kézen hátralépés; áthaladás szalagfüggönyön; áthaladás ponyván, szőnyegen, matracon; áthaladás farönkön; érzékszerviteszt: 4m-es folyosó fényekkel, szirénákkal stb...

3.4.2.8 Felszerelt munka akadálypályán

3 éves és idősebb egyedek feladata. 1. felállás; 2. kapunyitás; 3. szlalom ügetésben; 4. kézváltások ügetésben; 5. ügetésben végig haladni egy szántáson; 6. bal kézre kör vágásban; 7. ügetésben boronálás; 8. kézváltás ügetésben vagy vágásban; 9. jobb kézre kör vágásban; 10. állj

3.4.2.9 Húzóvizsga

Egy kijelölt úton először 100, majd 200 kg súlyt kell elhúzni az egyedeknek. Ez is szintén a 3 éves vagy idősebb mének és kancák vizsgálja.

3.4.2.10 Hámos munka

Szintén a hároméves és idősebb lovak vizsgálja. A feladat egy akadálypálya teljesítése hámba fogva: állj, fokozatos indulás ügetésben; ügetés szántásban; átügetés 4 kapu között; szántás L alakban; talajmunka ügetésben; állj, egy lépést hátra; lépés a szántásban; ügetés átlón; lépésben kör jobb kézre.

3.5 Magyar és belga hidegvérű sajátteljesítmény-vizsgarendszerének összehasonlító elemzése

Az első, amit megfigyelhetünk, hogy míg a magyar fajtánál a vizsga megkezdéséhez szükséges alsó korhatár van megadva (2 év), addig a belga hidegvérű esetében több életkor is meghatározásra kerül az egyes vizsgafeladatok teljesítésének feltételeként.

Azoknak a magyar hidegvérű méneknek, melyek 2 éves korukban teljesítették a vizsgát, négy éves korukban ismételt fel kell venni testméreteit, hogy azok még mindig megfelelnek-e a fajtastandardban meghatározottaknak.

Ezzel szemben a belga vizsgarendszer életkorra lebontva vizsgáztat és már egy éves korban megkezdik a vizsgáztatást. (5. táblázat)

Míg a magyar hidegvérűnél a vizsgák legfiatalabb egyedei a 2 évesek lehetnek, addig a belga hidegvérű lovaknál már az egy éveseknek is van kiírt kötelező vizsgájuk. A vizsga számukra nem bonyolult összesen két részből áll, egy küllemi bírálatból és egy egyszerűsített temperamentum vizsgából. Két okból pozitív szerintem, hogy a belgáknál már ilyen korán kezdik a vizsgáztatást. Az egyik, hogy a temperamentum vizsga miatt a lovakat már fiatalon elkezdik hozzászoktatni a különböző külső ingerekhez. Illetve az sem elhanyagolható, hogy az emberhez és a hozzá való kapcsolódáshoz már fiatalon hozzászokik a ló. A másik pozitívuma a dolognak, hogy a küllemi bírálat során már itt ki tudják zárni azokat az egyedeket amelyen biztosan nem lesznek alkalmasak később a tenyésztésre, ilyen lehet például egy hibás lábállás.

4. táblázat A belga és a magyar hidegvérű fajta sajátteljesítmény-vizsgarendszereinek összehasonlítása a részfeladatok alapján (Forrás: saját szerkesztés)

Részfeladat teljesítésekor elvárt életkor	Belga hidegvérű				Magyar hidegvérű
	1 éves	2 éves	3 éves	4+ éves	2 éves kortól
Küllemi- és mozgásbíráló	✓	✓	✓	x	x
Küllemi bíráló	x	x	x	x	✓
Mozgás bíráló	x	x	x	x	✓
Egyszerűsített temperamentum vizsgálat	✓	x	x	x	x
Általános tevékenységek	x	✓	✓	✓	x
Készségvizsga kézen	x	x	✓	✓	x
Viselkedés bíráló	x	x	x	x	✓
Test és egyéb értékek felvétele	x	✓	✓	✓ (4 évesnek kell)	✓
Felszerelt munka akadálypályán	x	x	✓	✓	x
Felvezetés kézen	x	x	✓	x	x
Munka kézen	x	✓	✓	✓	x
Húzóvizsga	x	x	✓	✓	x
Hámos munka	x	x	✓	✓	x
Készség vizsga	x	x	x	x	✓
Kondíció vizsga	x	x	x	x	✓

Ami szintén egy szembevetendő különbség, hogy a belga fajta a küllem és mozgásbírálót egyben végzi el, míg a magyar vizsgában ez két külön részfeladatként van bírálva. (5. Táblázat)

Az 5. táblázat alapján szintén megfigyelhetjük, hogy a magyar és a belga hidegvérű vizsgarendszerben eltérő számú részfeladatot kell a lovaknak teljesíteni.

A magyar hidegvérű esetében ez a vizsga 6 részfeladatból áll: testméretfelvétel, küllem- és mozgásbírálat, készségvizsga, kondíció vizsga és viselkedésbírálat. A magyar hidegvérűnél a teljesítmény vizsga és a minősítés egyszerre történik. Tenyésztésbe vétel előtt a kétéves kort betöltött méneknek bármikor le lehet tenni a vizsgát.

A belga hidegvérű fajtánál ez a vizsga sokkal összetettebb. A lovakat már 1 éves korukban vizsgának vetik alá és már ekkor el is kezdik szelektálni, hogy mely egyedek mehetnek tovább a tenyésztésben. Illetve ennél a fajtánál minden esetben egyezik a kancák és a mének teljesítmény vizsgája. Az egyedeknek egy éves koruktól kezdve összesen 10 vizsgálati ponton kell átesniük.

Egy éves korukban részt kell venniük egy mozgás, küllemi, valamint egy egyszerű temperamentum felmérésen.

A kétévesek szintén egy mozgás, küllemi bírálaton vesznek részt, illetve ekkor vesznek fel különböző testméreteket és értékeket először, valamint egy általános tevékenységek vizsgát kell teljesíteniük és kézen két féle viselkedés bírálaton.

A három és annál idősebb lovaknak a következőkön kell átesni: egy küllem és mozgásbírálat; felveszik testméreteiket, különböző értékeiket; felvezetés kézen; általános tevékenységek; kézen séta két féle viselkedés bírálattal; felszerelt munka akadálypályán; húzóvizsga; hámosmunka.

Ebből következik az az észrevétel, hogy a magyar vizsgarendszerrel szemben a belga három temperamentum vizsgát tartalmaz. Ez az egyik oka a több részfeladatnak.

3. kép Magyar hidegvérű ménvizsga 2022 (forrás: Kaposvár, KÁN 2022)

A magyar STV összesen egy viselkedés vizsgálatot tartalmaz, mely lényege, hogy a vizsgázó méneknek a viselkedését figyeli a vizsga ideje alatt. (3. Kép)

Ezzel szemben a belga hidegvérű esetében külön figyelmet fordítanak a lovak temperamentumára is. Az általuk kiírt vizsgáknak 3 részfeladata van a lovak temperamentumának bemutatására. Az első ilyen az 1 éves életkorra kiírt vizsgán jelenik meg. Itt csak azt kell bemutatni, hogy a mindennapokban előforduló eseményeket miként tudják kezelni (új helyen mit csinál a karámban, pocsolyán való átkelés, simogatás az egész testen, idegen tárgy melletti elhaladás, esernyő nyitás stb....)

A második ilyen a két éves és idősebb lovaknál jelenik meg. Itt már több feladattal találkozhatunk, viszont ezek még mindig a mindennapi tevékenységek közé tartoznak. (lőszállítóra való fel- és levezetés; ki lehessen kötni és nyugodtan álljon akkor is, ha a gazdáját nem látja; adjon helyet, ha oda szeretnénk menni hozzá; lábát fel lehessen venni, patáját kipucolni; felszerszámozható legyen; előre és hátra is vezethető legyen)

A harmadik ilyen már sokkal összetettebb, mivel itt a lovaknak egy akadálypályát kell teljesíteni, melyen található: kapu, szalagfüggöny, ponyva, szőnyeg, matrac, farönk, folyosó szírényekkel és fényekkel. Ezek mindegyikén át kell haladni (felette, közötté, alatta). Ez a három éves és annál idősebb egyedek vizsgáján jelenik meg.

Ezekkel szemben a magyar hidegvérű STV egyetlen viselkedés vizsgálatot rendelkezik, melynek során a vizsgázó mén viselkedését figyelik a vizsga alatt (boxban, fogatban, be- és kifogás alatt, küllemi bírálat alatt)

A másik ok, ami miatt több a részfeladat, hogy a belga vizsga tartalmaz egy "felszerelt munka akadálypályán" elnevezésű részfeladatot is.

Ez a részfeladat igazából, nem áll többől, mint amire a neve is utal. Egy akadálypályán kell teljesíteni a lovaknak fogatba fogva.

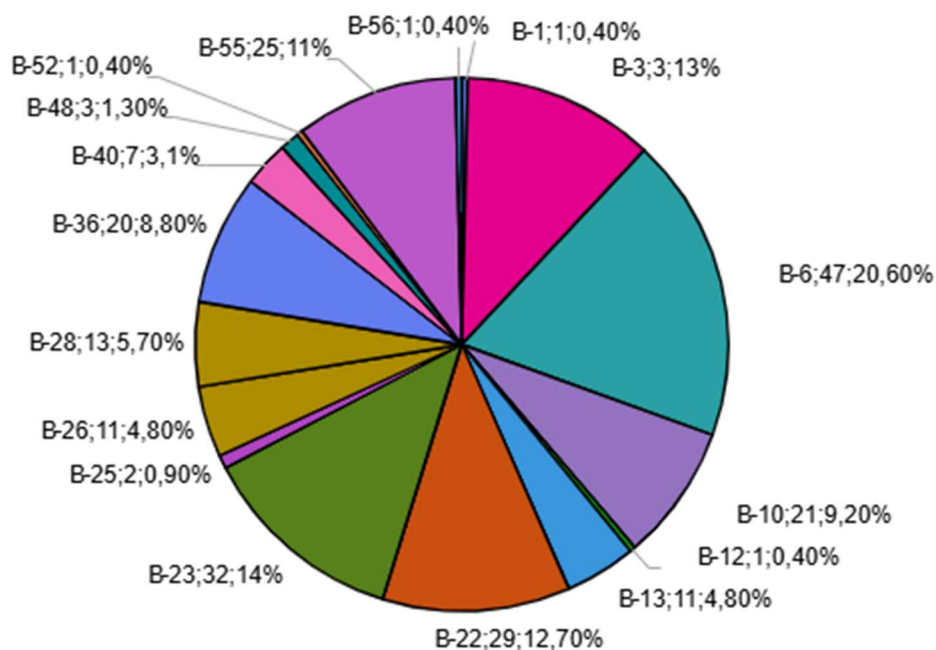
3.6 Ménvonalak megoszlásának változása a magyar fajtában

Mivel a magyar hidegvérű fajta tenyészcéljai között kiemelt szerepet foglal el a ménvonalak, kiemelten a fajtaalapító ménvonalak megőrzése, valamint az igen kevés egyedszámot számláló vonalak növelése, így gondoltam dolgozatomban e vonalak változására is kitérek kicsit. A 2024- es adatokhoz a magyar hidegvérű lótenyésztő szövetség által nyilvántartott

ménkatalógust vettem alapul és ezt hasonlítottam össze az 1980-as és a 2011- es adatokkal, amiket pedig Mihók Sándor könyvéből gyűjtöttem össze.

1. diagramm A magyar hidegvérű lófajta 1980-ra megmaradt alapító ménvonalainak eloszlása

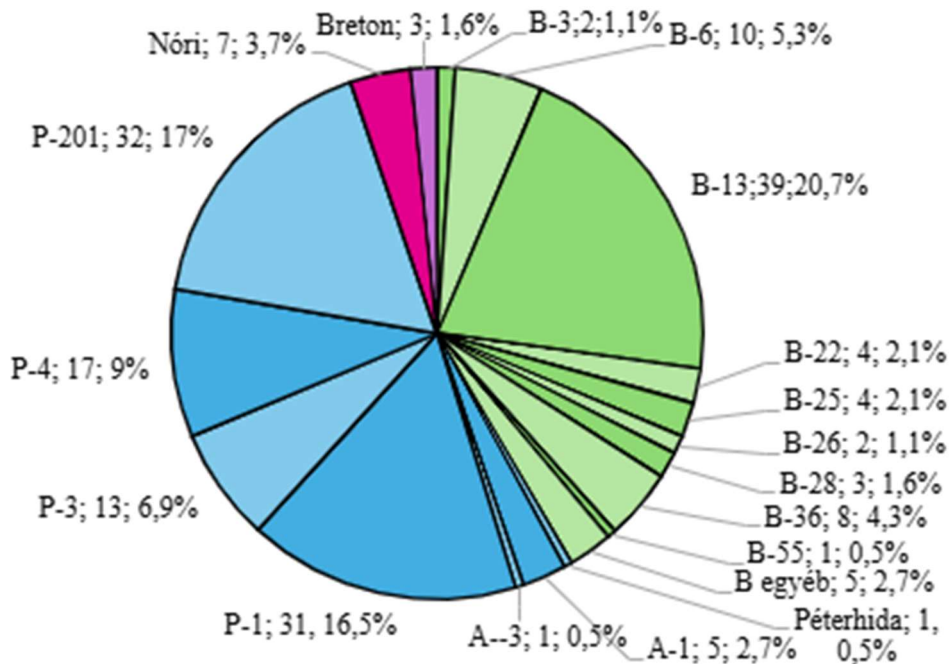
(Forrás: saját szerkesztés (Mihók,2017 nyomán))

Az 1. diagrammon annak a 17 alapító ménvonalnak az eloszlását látjuk, melyek az 1980-ra fennmaradtak az 59 belga alapító ménvonalból. Ekkorra már több olyan alapító vonal is volt, melyek már a kihalás szélére sodródtak. A Belga-1, Belga-12, Belga-52 és Belga-56 vonalak voltak a legveszélyesebb helyzetben, mivel itt csupán egy-egy alapító mén volt ekkor a nyilvántartásban. Őket követte a Belga-25, melynek 2 hivatalos fedezőménje volt és a Belga-3, valamint a Belga-48, ahol 3 ménnel leszármazottal rendelkezett a két vonal.

Sajnálatos módon mire az MHLOE 1989-ben átvette a tenyésztés szervezését, addigra az a négy alapító vonal melyek csak egy-egy mén egyeddel rendelkeztek kihaltak. Így a Belga-1, Belga-12, Belga-52 és Belga-56 vonalak sajnos nem élték meg a fellendülést.

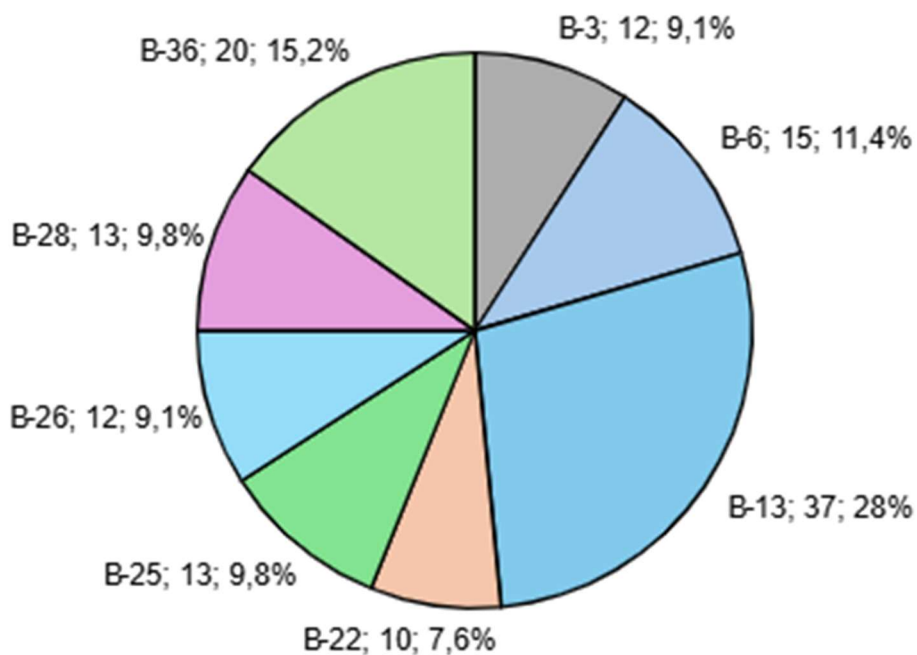
2. diagramm Magyar hidegvérű lófajta ménvonalainak elosztása 2011-ben
(Forrás: saját szerkesztés (Mihók, 2017 nyomán))

Az 1980-as években kezdődött a percheron ménvonalak bevonása a tenyésztésbe. Ez akkoriban még csak összesen 4 ménvonalat jelentett, viszont az idő haladtával egyre nagyobb mennyiségben tartottak számon percheron fedezőméneket a magyar hidegvérű fajtában. 2011-re a percheron vonalakat képviselőfedezőmének nagyjából 50%-os arányban voltak jelen a fajta összes fedezőménje között. (2. diagramm) A Percheron-1 és a Percheron-201 vannak a túlnyomó többségben. Ekkor az egyébként alapító Belga vonalak mindössze 38,8%-os arányban volt fellelhető. Illetve ilyenkor még fellelhetőek voltak a fajtában a Nori és Breton vonalak, de ezek csak igen elenyésző mennyiségben.

3. diagramm Belga alapító ményvonlak 2024

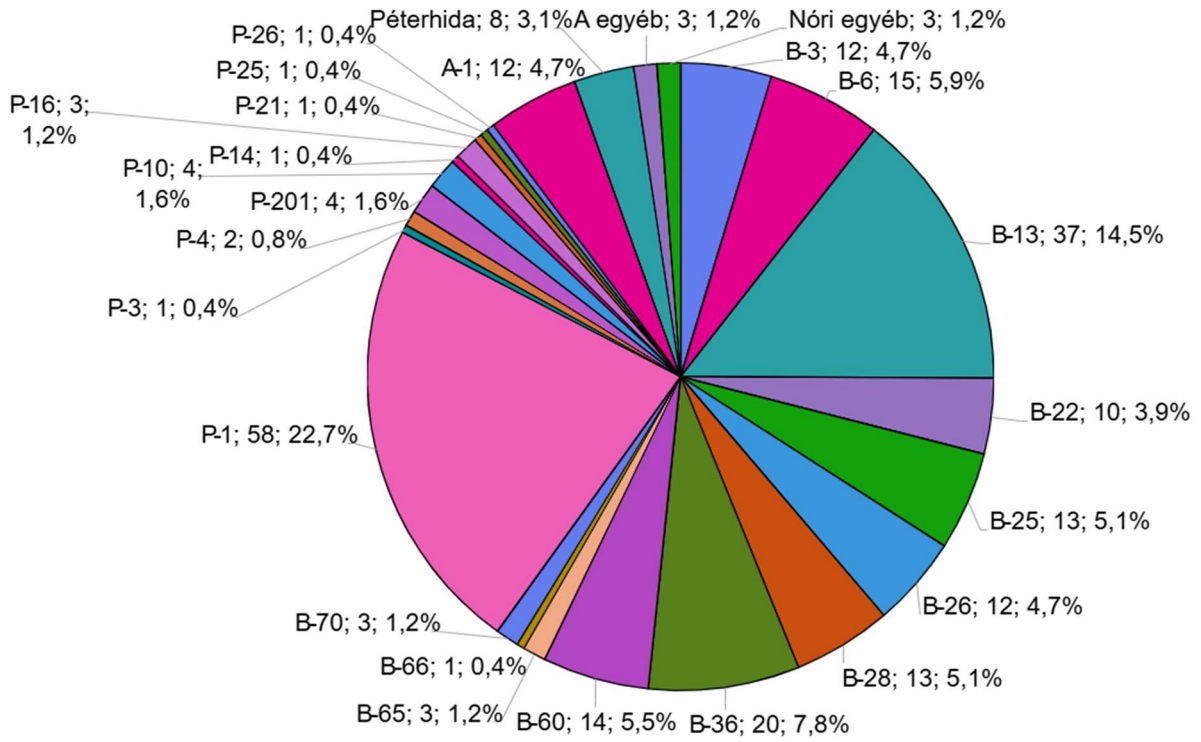
(Forrás: saját szerkesztés (kassinin, 2024 nyomán))

2024-re tovább csökken az alapító vonalak száma, itt már sajnos csak nyolc belga vonal van jelen a tenyésztésben (3. diagramm). Azonban fontos kiemelni, hogy a Belga-3 alapító vonal, amely az 1980-as években csak 3 mént tartott nyilván, 2024-re már igen szép számmal lelhetőek fel ménjei a katalógusban. A századforduló tájékán új belga vonalak születtek. Ezek nem mások, mint a Belga-60, melynek alapító ménje 1997-ben született, valamint a Belga-65, Belga-66 és a Belga-70, mely vonalak alapító ménjei a 2000-es évek elején születtek. Ennek köszönhetően, láthatjuk a belga vonalak ismét 50% feletti arányban vannak jelen a fajtában 2024-re. (4. diagramm)

4. diagramm Magyar hidegvérű lófajta mérvonalainak eloszlása 2024-ben

(Forrás: saját szerkesztés (Kassinin, 2024 nyomán))

4. Következtetések és javaslatok

A magyar és belga hidegvérű lovak sajátteljesítmény-vizsgájának összehasonlítása során viszonylag sok hasonlóságot véltem felfedezni, viszont majdnem ugyan ennyi különbség is felmerült közben.

1. A belga hidegvérűnél már egy éves korban vizsgát tesznek az egyedek

2. A magyar hidegvérűnél minden életkorú ló ugyan azokat a vizsgafeladatokat kell teljesítenie, ezzel szemben a belga hidegvérű lovaknak életkoronként eltérő vizsgafeladatokat követelnek meg.

A magyar hidegvérű STV-nél összesen annyit határoztak meg, hogy a két évnél idősebb lovak vehetnek részt a vizsgán. Valamint azoknak az egyedeknek, melyeknek 4 éves kora előtt vették fel testméreteit, azoknak 4 éves korukban ismételni kell a testméretek felvételezését. Ezzel szemben a belga hidegvérűnél életkoronként eltérő a vizsga összetétele. Vannak olyan elemei, amelyek több korosztály számára is teljesítendőek, de vannak olyanok is, amiket csak egy bizonyos korosztálynak kell teljesíteni. Véleményem szerint a belgáknál kialakított életkoronként változó vizsgarendszer azért lehet esetleg pontosabb, mert ezek a fiatal lovak még folyamatos fejlődésben vannak más - más teljesítő képességgel rendelkeznek. Valamint egy 2 éves egyed számára nem biztos, hogy egészségileg is megfelelő (magyar hidegvérű), hogy ugyan azt a teljesítményt várjuk el, mint akár a 4 éves vagy annál idősebb lovaktól.

3. A magyar hidegvérűnél az indítási próba csak a méneknek kötelező a kancáknak csak az Elit minősítéshez kell, ezzel szemben a belga hidegvérűnél a kancáknak ugyan úgy mindent teljesíteni kell, mint a méneknek.

4. A belga hidegvérűnél nagy hangsúlyt fektetnek a lovak temperamentumának vizsgálatára

A munkám során tett megfigyelések alapján azt gondolom, hogy sokat számít, hogy a belga rendszerben már az éves csikókkal is elkezdenek foglalkozni, valamint, hogy a szelekciónál nagy hangsúlyt fektetnek a lovak jó temperamentumára. Sokszor megfigyelhető a magyar STV-k során, hogy a lovakat nehezen vezetik, ketten fogják nehogy elszabaduljon stb... Az sem ritka, hogy a felvezetés során is nehézségekbe ütköznek, pl. nem tudják rendesen felvezetni az adott lovat. Véleményem szerint kifejezetten jó hatással van a lovak temperamentumának pozitív változására, ha minél hamarabb elkezdünk a koruknak megfelelően foglalkozni velük.

5. A belga hidegvérű esetében több részfeladatot kell teljesíteni

A magyar hidegvérű esetében 7, a belga hidegvérű esetében összesen 10 részfeladatot tartalmaz a vizsga. Utóbbinál ugyanis szerepel feladatként a többféle temperamentum vizsgálat és kézen, illetve befogva is teljesíteni kell különböző gyakorlatokat.

6. A Belga hidegvérű fajtastandardnál a magasság jobban behatárolt, viszont a szárkörmérettel nem foglalkoznak

A magyar hidegvérű esetében a marmagasság 150-175 cm, míg a belga hidegvérűnél ez a tartomány sokkal szűkebb 152-166 cm. Ezzel szemben viszont a szárkörméretéről a belga hidegvérű esetében nincs információnk, míg a magyar fajtánál meg van határozva egy minimum érték, amely 24 cm. A ménkatalógusban szerepelnek olyan ménnek is, melyek szárkörmérete 30 cm. Ezek az értékek jól mutatják, hogy bár a marmagasság a belga hidegvérű esetében jobban le van szabályozva, a kettőt összehasonlítva mégis a magyar hidegvérűnek jobban behatároltak a testméretei.

Ettől eltekintve így is azt lehet mondani, hogy a magyar hidegvérűnél túl nagy a mozgástér a testméretek tekintetében. A testméretek arányai egymáshoz viszonyítva sokszor nem megfelelőek és gyakori a szárkörméret elvékonyodása. Ezek miatt a fajta testfelépítése hosszútávon elfinomodhat és elvesztheti eredeti tenyészcéloknak megfelelő használatát. Emellett nem elhanyagolható tény az sem, hogy a robosztus testalkatot a vékony labszár rosszul fogja alátámasztani és a sérülés esélye is megnövekedhet.

A belga hidegvérű esetében bár a marmagasság sokkal szűkebb tartományban mozog a szárkörméretéről nincsen információnk. Véleményem szerint ez azért lehetséges, mivel a belga hidegvérű esetében nagyobb hangsúlyt fektetnek a nyiroködéma kiszűrésére, mint a szárkörméretre. A nyiroködéma ennél a fajtánál egy nagyon gyakori probléma, melynek során a nyirokerek károsodnak, a végtan begyullad, ödémássá válik, nagyon begyullad és egy torzultan duzzadtá válik a végére. Ettől eltekintve szerintem érdemes lenne foglalkozni a szárkörméret behatárolásával is, hiszen ez is szülhet problémákat.

5. Összefoglalás

A szakdolgozatom célja a magyar és a belga hidegvérű fajták sajátteljesítmény vizsgájának összehasonlítása volt. A vizsgálatokhoz főként a MHLOE által kiadott 2018-as tenyésztési szabályzatot, valamint az UECRA 2023-as tenyésztési szabályzatát használtam. Az vizsgálathoz először bevezetésnek bemutattam mind a két fajtát, ahol kiderült, hogy a magyar hidegvérű fajta egyik fő alapító vérvonala a belga hidegvérű volt. A vizsgálataim során első körben összehasonlítottam a két fajta tenyészcélját, hiszen egy vizsga folyamán az egy fontos meghatározó szempont, hogy milyen téren szeretnénk hasznosítani a lovat, valamint itt kicsit kitértem a magyar hidegvérű fajta alapító mérvonalainak elemzésére, hogy honnan indultunk és ez miként változott az évek során. Ezen felül összehasonlítottam a fajtasterdeket is, ahol láthattuk, hogy a különbségek mellett sok hasonlóság is mutatkozik. Illetve ami természetesen a legfontosabb volt a végén megvizsgáltam a fajták teljesítményvizsgálatának rendszerét is.

Az egyes részekben ezeket különbségeket állapítottam meg:

1. Tenyészcélról független elterjedés béli lényeges különbség

Bár a két fajta tenyészcéljai nagyrészt egyeznek (pl mind a két fajta igyekszik a sokoldalúságra), mégis a magyar hidegvérű a mezőgazdaságban terjedt el inkább, míg a belga a húspiacon van jobban jelen.

2. Testméretek tekintetében a magyar hidegvérű jobban behatárolt

Igaz, hogy a magasságukat tekintve a belga hidegvérű a szigorúbb, viszont a magyar fajtában a szárkörméret is nagyon fontos és ezt is nézik. A belga fajtánál ezekről az adatokról nem találni feljegyzést.

3. A belga hidegvérű fajtánál hamarabb kezdik a szelekciót

A belga hidegvérűnél már az egy éves lovaknál végeznek küllemi és mozgás, valamint temperamentum vizsgálatot és már itt kihullanak az alkalmatlannak talált egyedek.

4. Behatároltabb a belga sajátteljesítmény vizsga

A belga hidegvérűnél pontosan meg van határozva, hogy az adott korosztályban lévő lónak (1-4 év), milyen vizsgákat kell teljesíteni. Ezzel szemben a magyar hidegvérűnél korosztálytól függetlenül (2 éves kortól) ugyan azt a vizsgát végzik a lovak.

5. Nagyobb hangsúlyt fektetnek a belga hidegvérűnél a temperamentumra és a viselkedésre

Míg a magyar fajtánál csak egy egyszerű viselkedés/temperamentum vizsgálatot végeznek a STV alatt, addig a belga hidegvérűnél ez a STV részfeladatként van jelen. Az éves egyedeknek egy egyszerűsített vizsgájuk van, 2 éves és idősebb egyedeknek külön vizsga, hogy az általános tevékenységeket hogyan viselik, valamint a 3 éves és idősebb lovaknak még ezen felül is teljesíteni kell egy temperamentum vizsgát.

6. A belga fajtában sokkal több a vizsgafeladat

A belga teljesítményvizsga a 3 éves egyedeknek 9 részfeladatot szabott ki, az egyedek korát nem tekintve pedig 10 részfeladattal számolhatunk. Ezzel szemben a magyar teljesítményvizsga összesen 7 részfeladatot tartalmaz.

6. Irodalomjegyzék

Brehm, A. E., 2000. Az állatok világa, Budapest: Arcanum Adatbázis Kft.

Hecker, W. és Bodó, I. szerk., 2013. Lótenyésztés, lótartás, lóhasználat. Budapest: Mezőgazda Kiadó

Jancsó, R., 2020. 2020. évi 2. kaposvári ménvizsga. [Online]

<https://www.facebook.com/media/set/?vanity=jancsor&set=a.3807152565964997>

Kassanin, M. és Kassanin, M., 2023. Továbbra is elhivatottan a magyar hidegvérű fajtáért. Magyar Állattenyésztők Lapja, 28.(2.), p. 32–33.

Kassanin, M., 2024. Ménkatalógus. [Online] <https://hidegverulotenyesztok.hu/egyesuleti-kiadvanyok/>

Kovácsy, B. és Monostori, K., 1905. A ló és tenyésztése. 3. jav. és bőv. kiad. szerk. Budapest: Országos Magyar Gazdasági Egyesület Könyvkiadó-vállalata.

Kummer, L., 2021. Hagyományos lófajtáink helye a XXI. században: Hű munkatársunk, a magyar hidegvérű ló. Magyar Állattenyésztők Lapja, 26.(8.), p. 38–39.

MATE, 2022. Magyar hidegvérű ménes. [Online] <https://szarvasfarm.uni-mate.hu/en/magyar-hidegv%C3%A9r%C5%B1-m%C3%A9nes>

MHLOE, 2017. Fajta története. [Online] <https://hidegverulotenyesztok.hu/fajta-tortenete/>

MHLOE, 2018a. Tag, kanca és ménlétszám alakulás. [Online]

<https://hidegverulotenyesztok.hu/egyesuletrol/tag-kanca-es-menletszam-alakulas/>

MHLOE, 2018b. Tenyésztési program és szabályzat. [Online]

<https://hidegverulotenyesztok.hu/tenyesztes/tenyesztesi-program/>

MHLOE, 2019a. A Magyar Hidegvérű Lótenyésztő Országos Egyesület módosításokkal egységes szerkezetbe foglalt, a változásokat kiemelve tartalmazó alapszabálya. [Online] <https://hidegverulotenyesztok.hu/wp-content/uploads/2021/07/Alapszabaly-beadando.pdf>

MHLOE, 2019b. Egyesület megalakulása. [Online]

<https://hidegverulotenyesztok.hu/egyesuletrol/egyesulet-megalakulasa/>

MHLOE, 2022. Magyar Hidegvérű Lótenyésztő Országos Egyesület – 30 év. [Online]
<https://hidegverulotenyesztok.hu/egyesuleti-kiadvanyok/>

Mihók, S. és Ernst, J., 2015. A gidrán. Budapest: MLOSZ; Mezőgazda Kiadó.

Mihók, S., 2017. A magyar hidegvérű ló: Hagyományos magyar lófajták

Mihók, S., 2017. A magyar hidegvérű ló: Hagyományos magyar lófajták. Budapest: MLOSZ; Mezőgazda Lap- és Könyvkiadó.

UECRA, 2023 [Online] https://chevaldetraitardennais.be/?page_id=207

UECRA, 2023 Az ardeneki ló, dátum nélk. [Online] <https://cheval-ardennais.fr/page/70-le-cheval-de-trait-ardennais>

UECRA, 2023 Az ardeneki tenyésztési profilja, [Online] https://madbarn.com/ardennes-horse-breed-profile/?srsltid=AfmBOorF26sUy5sPj5eDGrwmbva9F9qZeR7kedRJ0d_g0BxY6xZ7RsZS

UECRA,2023 [Online] <https://www.chevaldetrait.be/fr/studbook/reglements>

UECRA,2023 [Online] <https://www.ifce.fr/wp-content/uploads/2025/03/ARDENNAIS-Programme-de-s%C3%A9lection.pdf>

UECRA,2023 Az ardeneki ló méneskönyve 2020 [Online]
<https://www.sdcheval.fr/uploads/Brochure/252/Reglement-Stud-Book-Ardennais-01-2020-5f8d50698ece4-6228ad0279a13.pdf>

UECRA,2023 programme de sélection approuvé- az ardeneki ló kiválasztási programja
[Online] file:///C:/Users/admin/Downloads/Ardennais.pdf

Hivatkozott weboldalak

http1:

http://hidegverulovak.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=136

Http2: <https://hidegverulotenyesztok.hu/>

Http3: <https://brainmanpictures.piwigo.com/picture/?/20874>

Táblázat jegyzék

1. táblázat A magyar és a belga hidegvérű lovak tenyészcéljainak összehasonlítása	17
2. táblázat Magyar és belga hidegvérű küllemi összehasonlítása.....	19
3. táblázat Mének és kancák törzskönyvi osztályba sorolásának ponthatárai a magyar hidegvérű fajtában.....	22
4. táblázat A belga és a magyar hidegvérű fajta sajátjeljesítmény-vizsgarendszereinek összehasonlítása a részfeladatok alapján	26
1. kép Hobol – 123 Rudi magyar hidegvérű fedezőmén	19
2. kép N°34 Judas de la Couronne belga hidegvérű fedezőmén	20
3. kép Magyar hidegvérű ménvizsga 2022.....	27
1. diagramm A magyar hidegvérű lófajta 1980-ra megmaradt alapító ménvonalainak eloszlása	29
2. diagramm Belga alapító ménvonalak 2024..... Hiba! A könyvjelző nem létezik.	
3. diagramm Magyar hidegvérű lófajta ménvonalainak elosztása 2011-ben	30
4. diagramm Magyar hidegvérű lófajta ménvonalainak eloszlása 2024-ben	32

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat / diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről (módosítva: 2025. október 16.)

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve:

GÖMÖKI BARBARA

A Hallgató Neptun kódja:

E19 R P 2

A dolgozat címe:

A magyar és belga hidegvérű alfajok szívdobosítmény-vizsgarendszereinek összehasonlító elemzése

A megjelenés éve:

2025

A konzulens intézetének neve:

Állattenyésztési Tudományok Intézet

A konzulens tanszékének a neve:

Állattenyésztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védelmet követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Kaposvár 2025 év 11 hó 03 nap

[Handwritten Signature]
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

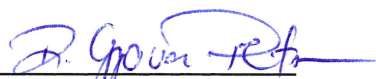
NYILATKOZAT

Gömöri Barbara (hallgató Neptun azonosítója: E19RP2) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2025 év november hó 3. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Gömöri Barbara
Neptun-kódja:	EI9RP2
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb:
Tantárgy neve/kódja*:	Szakedolgozat 5
A munka címe:	A MAGYAR ÉS A BELGA HIDEGVÉRŰ LÓFAJTÁK SAJÁTTEJESÍTMÉNY-VIZSGA RENDSZEREINEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka **mellékletében való csatolása szükséges.**)

A felhasználás célja	Alkalmazott eszköz verziója, elérhetősége	MI-neve, Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....

.....

.....

.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Kaposvár, 2025. október hó 29. nap

.....

Hallgató aláírása

.....

Konzulens/Témavezető aláírása